

Акценти

Адрес на редакцията: гр. Казанлък, бул. "Розова долина" 100, офис 8 (срещу Митницата)

За вас, зрелостници:

ЧУДЕСНИ УСЛОВИЯ ЗА ОБУЧЕНИЕ, РАБОТА И КАРИЕРНО РАЗВИТИЕ ПРЕДЛАГА „АРСЕНАЛ“

„Арсенал“ АД предлага чудесни условия за обучение, работа и кариерно израст-

са приети за студенти. Предимствата, които предлага най-голямото машиностро-

итет - Технически университет - София и Технически университет - Габрово, както и инженерно-химични и физични дисциплини на Химико-технологичен и металургичен университет - София, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ и Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ - Бургас, имащи приложение във фирмата.

За периода на обучение „Арсенал“ осигурява месечни стипендии на студентите до 500 лева и изплаща техните семестриални такси (сумарно до 6000 лева годишно според успеха). Тези суми представляват значително перо в бюджета на всяко семейство със студент и значително облекчават неговата издръжка. Освен това, на арсеналските стипендианти се осигурява възможност за провеждане на платени студентски стажове във фирмата. Допълнително предимство е възможността за продължаване на образованието в магистърска степен, включително и в европейски университети, по определени от друж-

ството специалности.

След завършване на висшето си образование всички стипендианти ще имат осигурено работно място по специалността във фирмата, гарантирано от двустранно подписан договор.

„Арсенал“ АД е най-големият работодател у нас в сферата на машиностроенето. Само през последните години тук са вложени над 300 млн. лв. за реконструкция, обновление и внедряване на модерно обрудване. Това е предприятието, където се упражняват над 500 професии, с широка социална политика, с непрекъснато

растващи доходи и социални придобивки. „Арсенал“ прави сериозни инвестиции не само в материалната си база, а и в професионалното развитие и квалификация на своите специалисти и работници.

Кандидатите за Стипендиантската програма на „Арсенал“ АД могат да изпратят CV и мотивационно писмо на е-адрес: kadri@arsenal-bg.com

или на пощенски адрес: бул. "Розова долина" №100, гр. Казанлък, п.к. 6100; тел. 0431/6-31-33.

ване чрез своята Стипендиантска програма, специално разработена за млади и амбициозни хора, които избират да продължат своето образование във висши учебни заведения. Програмата е част от фирмената политика за привличане на млади специалисти, на които осигурява възможност за развитие и постигане на високи степени в професионалната реализация. С особено внимание „Арсенал“ се отнася към учениците, които завършват средното си образование в казанлъшките училища, независимо от профила им, и

ително предприятие в България – „Арсенал“ АД, бяха представени в поредица от срещи, които водещи специалисти на фирмата проведоха със зрелостниците в ПГ „Иван Хаджиенов“ и СУ „Екзарх Антим I“. В срещите взеха участие и бивши випускници, вече работещи във фирмата, преминали стипендиантската програма и получили кариерно развитие.

Стипендиантската програма на „Арсенал“ е насочена към студенти, обучаващи се в редовна форма на инженерните специалности

сн. Искра Буюклиева

Честит Гергьовден!

ФК „АРСЕНАЛ-2000“ ПРИЕМА ДЕЦА И ЮНОШИ

Футболен клуб „Арсенал-2000“ - гр. Казанлък приема деца и юноши, които обичат футбола и имат желание да тренират под вещото ръководство на двама доказани специалисти.

Клубът предлага прекрасни условия за тренировки, обновена спортна база, осигурена екипировка, чудесно поддържан фирмен стадион „Арсенал“.

Очакваме Ви!

За информация и записвания:
0882474101, Станислав Пехливанов

За резервации в ресторант „Орешака“: 0700 70 717, www.oreshaka-bg.com

Ресторант Орешака Казанлък

Работно време:
от 12.00 до 24.00 часа
/без почивен ден/

МОТИВИРАЙТЕ

своите служители, клиенти и партньори

Ваучер Храна

Ticket Compliments

Compliments Card

Edenred

Идънред България

www.edenred.bg

bulgaria@edenred.com

„АРСЕНАЛ“ АД - КАЗАНЛЪК ТЪРСИ ДА НАЗНАЧИ

Специалисти:

- Инженер-металург

Образование и квалификация: Висше техническо образование, специалност „Металознание и термична обработка на металите“ или други подобни; Средно техническо образование с продължаване на обучението.

Допълнителни изисквания: Разработване и внедряване на технологични процеси по термична обработка, коване и обемно шамповане на метали и сплави. Работа със специализиран софтуер.

- Инженер-конструктор

Образование и квалификация: Висше техническо образование.

Допълнителни изисквания: Разработване на конструкторска документация на приспособления и екипировка за нанасяне на химични, галванични и лакобояджийски покрития.

- Инженер-технолог на пластмасите и каучука

Образование и квалификация: Висше техническо образование, специалност „Технология на пластмасите и каучука“ или други подобни. Средно техническо образование с продължаване на обучението.

Допълнителни изисквания: Разработване и внедряване на технологични процеси за преработване на пластмаси и каучук чрез шприцване и пресоване.

- Инженер химични процеси

Образование и квалификация: Висше химическо, инженерно-химическо, средно специално химическо образование.

Допълнителни изисквания: Разработване и внедряване на технологични процеси за нанасяне на химични и галванични покрития и за защита на металите от корозия.

Кандидатите за тези позиции е необходимо да притежават личностни качества като лоялност, отговорност, инициативност, умение за работа в екип, комуникативност.

- Началник-смяна

Образование и квалификация: Висше химическо, инженерно-химическо, средно специално химическо образование.

Допълнителни изисквания: Професионален опит 5 години.

Необходимо е кандидатите да притежават личностни качества като лоялност, отговорност, инициативност, умение за работа в екип, комуникативност.

- **Инженер контролно-измервателни уреди и апаратура** – 1 човек, висше техническо образование;

- **Инженер ВиК** – 1 човек, висше образование;

- **Инженер енергетик** – 1 човек, висше образование.

Работници по следните професии:

- **Фрезисти** – 11 души, мъже и жени;

- **Окачествители** – 5 души, жени;

- **Бояджии промишлени изделия**, на 8-часов работен ден – 7 души, 3 мъже и 4 жени, със средно или основно образование;

- **Производствени контроли**, на 8-часов работен ден – 4 души, жени, със средно образование;

- **Бояджии промишлени изделия**, на 7-часов работен ден – 2 души, мъже, със средно или основно образование;

- **Производствени контроли**, на 7-часов работен ден – 3 души, жени, със средно образование.

- **Настройчици на пресови металообработващи машини** – 8 души, мъже;

- **Оператори на преса за метал** – жени;

- **Байцвачи на метали** – 3 души, мъже.

- **Стругар** – 2 души, средно образование;

- **Електрозаварчик** – 1 човек, средно образование;

- **Електромонтър** – 5 души, средно образование;

- **Техник, електронна техника** – 1 човек, висше образование;

- **Инженер производство** – 5 души, висше образование;

- **Инженер-конструктор** – 1 човек, висше образование;

- **Работник озеленяване** – 2 души, средно образование;

- **Монтьор поддръжка инсталации и оборудване** – 8 души, средно образование;

- **Преносвач ръчно** – 3 души, средно образование;

- **Апаратчици** – 2 души, средно образование;

- **Машинен оператор ММ с ЦПУ** – 17 души, средно образование;

- **Шлосер** – 1 човек, мъж, средно образование;

- **Изпитател, хидравлично налягане ММ** – 2 души, мъже, средно образование;

- **Общ работник в промишлеността** – 7 души, мъже, средно образование;

- **Лакировач, метал** – 4 души, жени, средно образование, работа на смени;

- **Водачи на мотокар** – 1 човек, средно образование, работа на смени, мъже.

- **Машинен оператор амуниции** – 1 човек, средно образование;

- **Монтажник изделия от метал /боеприпаси/** – 40 души, мъже, средно образование;

- **Монтажник изделия от метал /боеприпаси/** – 20 души, жени, средно образование;

- **Чистач** – 4 души, средно образование;

- **Монтажник изделия от метал /боеприпаси и експлозивни вещества/** – 5 души, жени, средно образование;

- **Машинен оператор производство експлозивни вещества** – 72 души, жени, средно образование;

- **Машинен оператор производство експлозивни вещества** – 15 души, мъже, средно образование;

- **Помпьер** – 1 човек, мъж, средно (средно специално) образование, непрекъснат режим на работа на обекта – 12-часови работни смени.

- **Настройчик ММ с ЦПУ** – 2 души, средно специално (техническо) образование;

- **Огняр** – 3 души, средно образование;

- **Машинен оператор компресор** – 2 души, средно образование;

- **Бобиньор ел. машини** – 2 души, средно специално образование;

- **Ел. монтьор, изграждане, поддръжка и ремонт** – 5 души, средно специално образование;

- **Ел. монтьор, изпитване ел. съоръжения** – 2 души, средно специално образование;

- **Оксигенист** – 2 души, средно образование;

- **Електроженист** – 2 души, средно образование;

- **Машинист еднокриво багер** – 1 човек, средно образование;

- **Работник, копач канали и изкопи** – 1 човек, средно образование.

Изисквания: Умения за самостоятелна работа и професионален опит.

„Арсенал“ АД е най-големият работодател в България в сферата на машиностроенето, с широка и разностранна социална политика – предоставят се месечни ваучери за храна, осигурено е столово хранене, предлагат се и редица други предимства.

Желаещите да кандидатстват за позициите могат да изтеглят документи от сайта на „Арсенал“ АД www.arsenal-bg.com/kadri или да ги получат от **Офис № 1 – Пропуски**, на Централния портал, **от 07.00 до 17.00 часа**.

Попълнените документи могат да бъдат изпратени на електронен адрес: kadri@arsenal-bg.com или подадени в **град Казанлък, бул. „Розова долина“ № 100, Офис № 4. Работно време на офиса: всеки делничен ден.**

Тел. за контакти: **0431/57747**

„АРСЕНАЛ“ АД - КАЗАНЛЪК

търси да назначи за нуждите на
Инструменталния завод
работници по следните професии:

1. Шлайфист;
2. Стругар;
3. Фрезист;
4. Шлосер-инструменталчик;
5. Координатчик.

• Изисквания:

- Завършено средно образование;
- Умения за самостоятелна работа по професията.

„Арсенал“ АД е най-големият работодател в България в сфера „Машиностроене“, с широка и разностранна социална политика – предоставят се месечни ваучери за храна, осигурени са столово хранене и редица други придобивки.

Желаещите да кандидатстват за позициите могат да изтеглят документи от сайта на „Арсенал“ АД

www.arsenal-bg.com/kadri
или да ги получат от **Офис № 1 – Пропуски**, на централния портал **от 07.00 до 17.00 часа**.

Попълнените документи могат да бъдат изпратени на електронен адрес kadri@arsenal-bg.com или да бъдат подадени на място на адрес: гр. Казанлък, бул. „Розова долина“ № 100, Офис № 4 – всеки делничен ден.

Телефон за контакти: **0885 079 187**

Расте броят на свободните позиции за висисти

109 са свободните работни места, обявени от Бюрото по труда в Казанлък към 3 май 2022 г. 21 от тях са за специалисти с висше образование, което представлява доста сериозен дял от 19,3% от всички свободни позиции. Сред висшистите се търсят лекари, медицински сестри, акушерки, технолози, трима учители, агроном, по един специалист в сферата на културата и в архитектурата и строителството.

Преобладава търсенето на хора със средно образование, като палитрата е доста пъстра – сервитьори, банкови служители, консултант-продажби, работници за машиностроенето, оператори на машини, сондъори, автосварчи, шофьори, апретуристи, продавачи, склададжии, козметик, маникюрист, лаборант, гтвачи.

26 са обявените места за хора с основно образование. Доста любопитни са 2 позиции за общо седем души – продавач-консултанти и опаковачи, за които образователният ценз варира в целия диапазон – от начално до висше образование. За едно работно място в консервна фабрика пък е посочено, че се търси работник без образование до такъв със средно. Начално образование се изисква за работник във ферма – рибовъд.

ИЗЛОЖБАТА НА „АРСЕНАЛ“ СТАВА ПОСТОЯННА В ДОМА НА КУЛТУРАТА

Изложбата „Историята на „Арсенал“ от 1878 година до днес“ става постоянна експозиция в Дома на културата „Арсенал“ в Казанлък. Изложбата бе открита през юни 2021 година и бе посветена на 120-ата годишнина на Исторически музей „Искра“. Близо една година тя бе един от акцентите в културния институт. Експозицията проследява развитието на най-голямото машиностроително предприятие в България от създаването му веднага след Освобождението до днес. Снимки и документи от богатия архив, запазен в музея на дружеството, разказват за най-важните моменти от историята на завода. Във витрини са представени традиционни и нови фирмени изделия. 18-минутен документален филм разказва за най-старото и най-мощното предприятие у нас, превърнало се в стожер на българската индустрия. Забележителна история от 144 години, от които 98 са в Казанлък.

Хиляди са посетителите от България и редица други страни,

които са разгледали експозицията. Вълнуващи са отзивите, оставени в Книгата за впечатления, която вече се съхранява във фирмения музей. „Само „Арсенал“ - Казанлък! Всичко останало е компромис!“ „Национална гордост“, „Великолепна експозиция“, „Изложба, показваща всички високотехнологични постижения на фирма „Арсенал“, „Впечатлен съм, много ми хареса“, „За нас беше удоволствие да ви посетим“, са само част от споделените впечатления. Има високи професионални оценки, оставени от специалисти, както и емоционални думи на арсеналци, завинаги свързали живота си с предприятието: „Това е моят завод!“.

В. „Трибуна Арсенал“

МЕХАНОТЕХНИКУМЪТ ВЪРВИ КЪМ ВЕКОВЕН ЮБИЛЕЙ

Първото техническо училище в Казанлък уверено отбеляза 97 години от своето създаване. Днешната

но върви към своя вековен юбилей. В края на месец април Механотехникумът

Професионална гимназия „Иван Хаджиенов“, наследява традициите на учи-

лището в професионалното образование, създава добре подготвени кадри в сферата на мехатрониката, компютърните технологии, машините и системите с ЦПУ, строителството.

Тържеството събра ученици, учители, партньори на гимназията. „Арсенал“, първият и най-голям партньор на Механотехникума в сферата на дуалното обучение, бе представен от инж. Владимир Чучумишев, ръководител-направление „Образование и квалификация“, дългогодишният инженер-конструктор инж. Николай Куцаров и инж. Петко Кърлешев. От

името на генералния директор на дружеството инж. Николай Ибушев на директора на гимназията Мариана Демирева бе връчена книгата „1001 причини да се гордеем, че сме българи“, която започва с „Арсенал“-Казанлък. В посвещението си инж. Ибушев подчертава приноса на Мариана Демирева „за издигане нивото на ПГ „Иван Хаджиенов“ като кочачница на млади технически кадри“.

С традиционното отличие „Почетен хаджиеновец“ бяха наградени Момчил Тодоров, бивш възпитаник на Механотехникума, който трета поредна

година подкрепя финансово най-добрия зрелостник на гимназията, и Тони Алексиев. До момента носители на званието са трима арсеналци – инж. Николай Ибушев, инж. Владимир Чучумишев и инж. Николай Куцаров.

Със званието „Достоен хаджиеновец“ бяха отличени двама възпитаници на училището – Катрин Евтимова, която спечели първо място в националното състезание по заваряване и беше единственото момиче в мъжката надпревара, и Петко Владов, председател на Ученическия съвет на Механотехникума.

Юлия Николова

Нова генерация:

ОТ ДУАЛНОТО ОБУЧЕНИЕ ДО КОНСТРУКТИВНИЯ ОТДЕЛ НА ЗАВОД 1

Диан Рамадан е на 23 години, но неговият професионален път е определен още с приемането му в Механотехникума, специалност „Машини и системи с ЦПУ“. Като ученик, в 11 и 12 клас, той всяка седмица преминава портала на „Арсенал“, защото по системата на дуалното обучение тук, в цеховете на

достоене. „Арсенал“ поема семестриалните такси на учено-любивия студент и му предоставя прекрасната възможност едновременно да учи и да работи. Успешно завършва висшето си образование през септември 2021-ва. За разработването на дипломната си работа е благодарен на своите наставници инж. Николай Куцаров и инж. Петко Кърлешев. Още през октомври същата година е назначен в конструктивния отдел на Завод 1. Тук в спецификата на работата го въвежда ръководителят на сектора инж. Милен Костадинов, който гласува доверие на младия специалист и му възлага надежди като представител на новата генерация арсеналци.

Любознателността на Диан, техническите му умения и желанието да надгражда са забелязани и оценени в „Арсенал“ от самото начало – от дуалното обучение в училище до днес, в един от водещите отдели на Завод 1. За неговото развитие и професионална квалификация се грижат доказали се специалисти и опитни майстори. Постапен е да работи на нови машини в цеха, а след като завършва висше образование, е включен в звено, което се занимава изключително с нови разработки.

„Работата ми е много интересна, непрекъснато научавам нови неща“, споделя младият инженер. Той не пропуска да отбележи, че в огромна степен дължи това на арсеналските специали-

сти, които винаги са около него и го въвеждат в съвременните техники и технологии с вещина и професионализъм.

Иначе, Диан Рамадан, за когото колегите казват, че е много скромен, е отдаден, освен на работата си, и на спорта. А, както вече знаем, Завод 1 има сериозни успехи в междузаводските спорт-

ни състезания. Така че, очакваме да го видим не само пред компютъра и сложните чертежи, а и в отборите по футбол и волейбол. Истински представител на „Арсенал“, от новата генерация.

Юлия Младенова

Завод 5, се провежда практическото му обучение. Харесва работата сред машините и след завършване на средното си образование сам пожелава да остане в „Арсенал“. Има и още един сериозен фактор, който наклонява везните на неговия професионален избор – „Арсенал“ предлага изключително добри възможности за развитие на млади кадри чрез своята Стипендиантска програма. Диан Рамадан кандидатства по тази програма и става студент в Техническия университет - София, филиал Пловдив. Приет е в специалността „Машиностроене и уре-

и оценени в „Арсенал“ от самото начало – от дуалното обучение в училище до днес, в един от водещите отдели на Завод 1. За неговото развитие и професионална квалификация се грижат доказали се специалисти и опитни майстори. Постапен е да работи на нови машини в цеха, а след като завършва висше образование, е включен в звено, което се занимава изключително с нови разработки.

„Работата ми е много интересна, непрекъснато научавам нови неща“, споделя младият инженер. Той не пропуска да отбележи, че в огромна степен дължи това на арсеналските специали-

Благодарим ти от сърце!

Емоционално изпраща на Вичо Шопов, началник на цех 110 в Завод 3, организираха неговите колеги. Целият колектив се събра, за да изрази своята благодарност и уважение към него, пожелавайки му здраве и щастие.

„Той е професионалист, отговорен към работния процес, съпричастен към проблемите на всеки от нас, личност – искрена и неподправена. Благодарим ти от сърце, че беше част от нашия колектив и нашия живот!“, не пестят суперлативи хората от екипа.

Колегите му от цеха приемат неговото желание да се оттегли в заслужена почивка с условието той да продължи да присъства на техните тържества.

Вичо Шопов е завършил Висшия химико-технологичен институт „Асен Златаров“ в Бургас. В „Арсенал“ АД започва работа като технолог през 1984 г. в Конструктивно-технологичния отдел на Завод 3. Заместник-началник на цех 110 става през 1992-а, а две години по-късно, до този м. април, е негов началник.

КНСБ СЕ СТЫГА ЗА 9-ИЯ СИ КОНГРЕС

Интензивни синдикални събития в Казанлък предхождат провеждането на 9-ия конгрес на Конфедерацията на независимите синдикати в България, който е насрочен за 10 и 11 май. В началото на месец април президентът на КНСБ Пламен Димитров се среща със синдикалисти от структурата на организацията в „Арсенал“ АД. Над 5400 са членовете на КНСБ в дружеството, като това е най-голямата синдикална организация в сектор „Машиностроене“. По време на деловата среща той очерта основните дейности на синдиката през изминалия 5-годишен мандат и намеренията през следващия мандат за постигане на още по-добри резултати относно

доходите на работещите, колективното трудово договаряне, решаването на проблемите с работната

ръка на трудовия пазар.

На 20 април се проведе отчетно-изборна конференция на КНСБ в „Арсенал“

, на която делегатите преизбраха за председател на Синдикалния комитет дългогодишния си лидер

Атанас Бозов. В състава на комитета влизат трима нови членове – Таня Иванова от Завод 3, Деница Иванова и

Севджан Казали от Завод 4. В него са още Красимир Папазов, Янка Гърчева, Атанас Касабов, Еми Чанева, Елена Замбакова, Димитър Георгиев, Стоянка Димитрова, Станка Костова, Мария Мазнева, Тодор Держанджиев, Николай Танев и Цветелина Митранова. Ревизионната комисия остава същата – председател е Ваня Йорданова, членовете са Надежда Тотева и Ваня Минчева.

На 29 април Казанлък бе домакин на конгреса на НСФ „Метал-електро“, на който бе направен отчет за дейността и избор на ръководни органи. За председател на федерацията бе избран Илия Илиев, за заместник-председател – Соня Тодорова.

Избрана бе и Ревизионна комисия с председател Надежда Кирчева, главен счетоводител на Завод 4 в „Арсенал“ АД. Форумът излъчи и 23-ма делегати на предстоящия конгрес на Конфедерацията – 21 бяха избрани от конгреса на „Метал-електро“, а двама – Илия Илиев и Атанас Бозов, са делегати по право. На конгреса бе поканен като гост инж. Николай Ибушев, генерален директор на „Арсенал“ АД. Лидерът на КНСБ в дружеството Атанас Бозов получи награда на името на проф. Кръстьо Петков за цялостен принос в синдикалната дейност. Със същата награда бе удостоена и федерация „Метал-електро“. Гост на форума бе Пламен Нанков от централата на КНСБ.

В. „Трибуна Арсенал“

ТД „ОРЛОВО ГНЕЗДО“ ПРАЗНУВА СВОЯТА 120-ГОДИШНИНА

На 12 май от 18.30 ч. в салона на НЧ „Искра-1860“ ще се състои тържествен концерт по повод юбилейната 120-годишнина на дружеството. През месец май ще бъде представена фотоизложба с историята на дружеството в Културно-информационния център на ул. „Искра“ 4. Предстоят и инициативите: градски маратон „Розова долина“ – на 4 юни, по време на Празника на розата '2022, ремонт на заслон „Саръяр“ и други, средствата за които се набират с Дарителска кампания.

На 12 май 1902 г. е поставено началото на организирано туристическо движение в Казанлък, когато се учредява Туристическият клон „Бузлуджа“ към Българското туристическо дружество – София, с 23 членове. Първият му председател е д-р Г.

строеща на хижата. Построена с дарения и безвъзмезден труд от почти цялото казанлъшко гражданство, хижата е открита и осветена при голяма тържественост на 2 август 1936 г. – денят, в който се отбелязва паметта на загиналите там

Георгиев. През 1912 г. туристическата организация в Казанлък става самостоятелно дружество, което по предложение на Стефан Енински приема името на легендарните скали „Орлово гнездо“ под връх Шилка, свързани с героизма на българските опълченци през Освободителната война.

През 1929 г., след преместването на Държавната военна фабрика в Казанлък, се създава и първата туристическа секция при дружеството, която в следващите десетилетия неизменно играе водеща роля в цялостния туристически живот на града. За председател на секцията е избран Михаил Събев, който организира походи в близост до Казанлък. Секцията оказва огромна помощ в строителството на малка хижа „Бузлуджа“, решение за което се взема на 26 май 1931 г. Основана и фонд за набиране на средства за

Хаджидимитрови четници. През периода 1931-1934 година казанлъшките туристи извършват цялостно залезяване на „Тюлбето“.

След Втората световна война в Завод 10 туристите се обединяват под ръководството на спортен клуб „Торпедо“ като Секция по туризъм. В ръководството се включват Христо Турлаков, Иван Кичюков – технически директор, Георги Гавазов, Костадин Келчев.

През 1958 г. се състановява дейността на секцията по туризъм като структура към ТД „Орлово гнездо“. Провеждат се походи до Рила, Пирин и Родопите, в планината се отчита и дейността на секцията. През този период тя се ръководи от Иван Кунчев, Христо Турлаков, Георги Цанев, Иван Ганчев.

През 1972 г. за председател на Съвета по туризъм е избран Костадин Старчев.

Ръководството на Съвета изгражда секции по заводи. През 1974 година в Завод 10 се отпуска щатна бройка за секретар и се назначава Кръстьо Петков. Освен 10-те секции по туризъм към заводите, се изграждат и секции по ориентиране, коло-туризъм и ски-туризъм. Провеждат се походи, както в страната, така и в чужбина. Организира се колопоход през 1974 година до Синая, Румъния, поход за изкачване на вр. Молдовяно в Карпатите, посещават се Татрите в Чехословакия. Комбинатският съвет по туризъм работи съвместно със Спортен клуб „Торпедо“.

През 1976 г. ръководството на Съвета по туризъм излиза с призива всеки завод да си изгради собствена материална база, като се използват стари горски постройки. Така се изграждат туристически бази на „Лагера“, Селци, Скобелево, местността „Равна“, хижа „Поглед“. В комбината се организират всяка година и по 6 групи за екскурзионно летуване. Обогатява се и материалната база от екипировка и съоръжения за спорт и туризъм. Закупуват се ски комплекти, палатки, раници, екипи.

През месец май 1977 г., в чест на 75 години от основаването на ТД „Орлово гнездо“ – Казанлък, за активна и дългогодишна народополезна дейност дружеството е награждено с орден „Кирил и Методий“ – II степен.

През 1985 г. към Съвета по туризъм се изгражда група за туристически песни „Работническо ехо“.

На 10 юни 1988 година в „Арсенал“ се учредява туристическо дружество, което носи името „Бузлуджа“. През 6-годишния си период

дружеството в „Арсенал“ развива и организира множество походи и излети на членовете си, които са над 2000 души. Доизгражда се хижа „Триглав“ в Тъжанския балкан. Организират се походи за изкачване на връх „Елбрус“ в Кавказ. Дружеството посреща и води туристи от Украйна по нашите планини, участва в национални походи, прегледи и състезания.

През 1993 г., поради обществено-политическите, икономически и социални промени в България и по решение на тогавашното

природосъобразен и здравословен начин на живот, повишаване на физическата активност на населението, изграждане на хижи и заслони, поддържане и маркиране на туристически пътеки и маршрути и др.

За последните двадесет години се осъществиха основни реконструкции на двете хижи на Бузлуджа. Организираха се и се осъществиха много международни походи и изкачвания.

Утвърдени и до днес остават многоличевите походи по повод националния празник Трети март, походите за деня на туризма, туристическите

ръководство на предприятието, туристическото дружество се закрива. Свикува се общо събрание, на което се решава то да се реструктурира в Клуб по туризъм към ТД „Орлово гнездо“. За председател е избран Христо Карагяуров. Към 2002 г. всички промени, които стават в страната, се отразяват и на туристическото движение. Членовете от този клуб са в основата на учредяването на Клуба по пешеходен туризъм през 2009 г.

И днес основните ценности, които обединяват членовете на дружеството, са: любовта към родината и опазването на нейната природа, планинарството, развитието на социалния туризъм, стремежът към

прегледи с децата от детските заведения по случай Деня на детето и много други.

От 1999 година ТД „Орлово гнездо“ организира в Казанлък и фестивала за туристическа и патриотична песен „Прекрасна си, мила Родино!“.

Към настоящия момент в ТД „Орлово гнездо“ съществуват и развиват дейност 7 клуба по интереси: клуб по пешеходен туризъм, клуб на жените туристки „Орлица“, вокална група за туристически песни „Ехо“, клуб по ориентиране, клуб „Бузово кале“, клуб на ветераните-туристи и пешерен клуб.

В чест на юбилейната си годишнина на 9 април туристите от дружеството засадиха 120 дръвчета в ж.к. „Изток“ в Казанлък.

ТД „Орлово гнездо“

С ЯНКА СПАСОВА: ПРАЗНИЧНО ПРЕЗ МАЙ

Открай време месец май за българите е от празник в празник. Така е и при арсеналския ветеран по културните въпроси Янка Спасова. Отдавна пенсионер, г-жа Спасова не къса връзката с любимото предприятие. Освен че следи брой по брой фирмения вестник, тя не пропуска и срещите със стари другари – всяка седмица, а понякога – и по-често. С хора от някогашното комбинатско ръководство, основно синдикалисти, към което и тя принадлежи, си правят сборки всеки четвъртък. Може би навик от седмичните оперативки? Не, по-скоро приятелство, проверено с годините. Христо Митев, Ганчо Лазаров, Тома Врайков, Русен Колев, Иван Кючуков, Кольо Тодоров... Живи и здрави, все така оптимисти, рицарите от „Старата гвардия“ и тяхната дама г-жа Спасова нямат намерение да се предават на летоброенето. Отблизо дебат арсеналските новини, радват се на успехите, връщат лентата на спомените. И дори кроят планове. Повечето, пристрастни към профсъюзната дейност на своето време, те замислят среща на 10-и юни в ресторант „Капитал“. Среща в един по-широк формат, за която се стягат отдалече. Стягат и майските спомени.

По онова време за най-зеления пролетен месец хората се готвят месец напред. Голямата подготовка е за Първомайската манифестация, спомня си Янка Спасова. Денят на труда тогава е всенароден празник. За жените най-голямата „тръпка“ е новият тоалет за манифестацията! Винаги с нова празнична дреха,

Дълги години Спасова е част от екипа, който чете текстовете – фон на манифестационното изречение. Нейният глас звучи по целия градски център. А преди това е във вихъра на събитията цял месец време, защото в навечерието на Деня на труда текат десетки мероприятия по цехове, заводи и на централно арсеналско

съревнование, в което се излъчват всеки месец най-добрите в труда работници и служители. Данните се изнасят на табла по цехове и отдели, имената се чакат с нетърпение и се отразяват като „гореща новина“ по арсеналското радио. То звучи на всяко работно място от стотици радиоточки на цялата територия на предприятието. Радиото държи връзка с Щаба по съревнованието ежедневно и на часа пуска инфото в новините, разказва водещата Спасова. Осем години арсеналци пристигат на работа с „Добро утро“ с нейния глас. Още в 6.50 ч. Тя идва на работа по тъмно, програмата има четири предавания, които приключват с края на работния ден от редовната смяна – в 16.30. Казват и „Приятна работа!“ на втората смяна.

Радиото е ярък топъл спомен за нея и всички, които са работили в екип в редакцията на „точката“ и вестник „Заводска трибуна“ – Веселина Дервишева, Антоанета Джимова, Юлия Младенова, Петър Марчев... и,

дори когато посреща гости на тревата в двора в къщата си в Крън. Тук е намерила и душевното си равновесие. Семейството сменило вилата в Скобелево с къща в Крън и чертавало планове. Но... съпругът скоро след това починал и сега тук при Янка идват „само“ децата, приятелите и съседите. Синът Николай има страстно хоби – старите автомобили. Дворът тук е идеален за целта. Г-жа Спасова е щастлива, че се е прибрал от Германия и къщата го радва. Щерката Ралица по-рядко се явява – има си бебе. Така баба Янка се сдобива и с повторение на името си чрез внучката Яница. Братът на малката е почти абитуриент, държи здраво математиката. Гледа към Германия. На Спасова и е малко тъжно покрай това. Но фактът, че е умно и способно дете, и пълни сърцето. Сърцето се пълни и с още топли спомени.

покрай празници, съвсем по европейски, край беседката в парка пред музея свири духовният оркестър! В навечерието на Първи май тече дни наред Пролетният фестивал на художествената самодейност по заводи. Работници и служители се тълпят край специално вдигнатата сцена на открито пред Централния стол. Обедната почивка в тези периоди е нарочно дълга цял час, за да има време за спорт и културни дейности. Преди Деня на Победата – 9-и май, се организира празненства по заводските колективи, правят се срещи в библиотеката с ветерани от Втората световна война. Идват доброволките от Отечествената война – Певка, Дана Караколева, Донка Куцарова... Тук по този повод е камен и Военният ансамбъл от София, както и целият състав към Централния военен клуб. Арсеналци се радвали на Орлин Горанов, „Тоника“, Нели Рангелова... Макар средствата за култура в МК „Фридрих Енгелс“ винаги да са били много, ставало така, че все не стигали – просто самодейците били твърде много. Това развивало културната дейност, но създавало проблеми в производството: началниците постоянно се дразнят, че самодейците се освобождават от работа, за да репетират. Но, когато идват делегации от правителството и чужбина, тук са посрещани от духовна музика! И името на казанлъшката оркестърница се слави в цялата страна с призовите места от фестивали и аплодисментите от стотици участия в културни програми. Този толкова пълен и интересен живот и днес поддържа огънчето в очите и усмивката на Янка Спасова. Като всеки

Гласът на Янка Спасова е посрещал арсеналци години наред

обувки и дори с прическа, най-често – собствено дело, труженички, служителки и културни дейци от рано сутринта се стягат за срещата с приятели, познати и колеги. По онова време не е лесно да си намериш хубава нова дреха. Най-често роклите и костюмите се шият по лични мерки при шивачи. Затова с намирането на плат и шева се почва отдалече. Не е лесен и въпросът с обувките. Но ентузиазмът е така горещ, че не се пестят усилия. На участието си в манифестациите през 60-те и 70-те години, повечето българи не гледат като на досадно задължение. Там се стича целият град, кипи живот и после – веселба. Най-важното обаче е срещата с толкова много приятели, казва Спасова. За нея, като деен участник в културния живот на „Арсенал“ – от журналист във фирменото радио до директор на комбинатския Дом на културата и профсъюзен кадър, празникът не е само еднодневна емоция. Той е и работа.

ниво. „Художниците имаха най-много работа“, спомня си г-жа Спасова – рисуват портрети на идеолозите на социализма, пишат на ръка лозунги. „Да живее Първи май!“ е най-често ползваният, най-важният – „Трудът е свещено право!“. Манифестациите всяка година са тематични, подготвят се и материали по съответната тема. Градският комитет на БКП прави заключителна класация на най-доброто от тяхната работа.

От това време е и Алеята на славата

Да се излъчват първенците в труда преди празника е признание, на което много се държи. Моралните стимули по това време са по-важни от финансовите. Затова е чест и гордост да бъдеш в Алеята на първенците. Спасова се радва, че тази традиция се поддържа и сега в „Арсенал“. Алеята дори е на същото място. Но присъствието там е било в резултат от т. нар. социалистическо

редакцията на „точката“ и вестник „Заводска трибуна“ – Веселина Дервишева, Антоанета Джимова, Юлия Младенова, Петър Марчев... и, разбира се – Ваня Попова, арсеналската „Бригита“ / Чолакова/. Любимка на слушателите, тя води незабравимата рубрика „Буйна Ваня“. Имало и телефон на доверието, и здравна помощ, водена от д-р Балабанова. Всеки завод си поддържа собствена радиоредба! Мрежата работи с информацията от десетки сътрудници, пръснати из целия комбинат. Стараят се да отразяват всичко от живота на предприятието и неговите хора. Преди пандемията бившите колеги се събрали на ветеранска среща, връзката е жива, но някои от тези хора вече не са между живите.

Янка Спасова обаче е жива и здрава. И весела, и жизнена, усмихната и ведра. Хубава жена и с визия на достолепа дама, макар и надхвърлила 80-те. Червилото на устните си е там,

Духовата музика на „Арсенал“ по време на тържествена манифестация

Осем години Спасова е директор на Дома на културата

Тогава домът е на територията на предприятието и привлича арсеналци за творчество в 21 състава и формации – голям смесен хор, сатиричен състав КРБ, танцов фолклорен състав, народен оркестър, духов оркестър, театър, вокално-инструментална група... детска музикална школа дори! По време на обедната почивка

пенсионер, тя също си има битови тревоги и неволи. Но няма и намерение да се оплаква. Спокойствието на къщата, свежият въздух, зеленото на двора, където имаш толкова време да посрещаш гости на масичката край чешмата... Това е живот, който радва. Като добавим и бонуса – всеки четвъртък срещи с приятели – арсеналски ветерани, всичко е съвсем добре! Особено през май!

Диана Рамналиева

Зелен, зелен Гергьовден!

„Гергьовден идва с упоителния мирис на люляка, с бухналото червено на божура, със зелената свила на гори и поля. Гергьовден идва със „златния“ дъжд, в който всяка капка става жълтица. С него идва и кукувицата, земята е благословена от птичото пеене.

Дошла е истинската пролет с избуялите ниви и ливади, с цъфналите цветя и билки.

А сред това разточително зелено препуска ведно с южняка Свети Георги на своя бял кон. На раменете му се развява наметало, златна броня е стегнала гърдите му, главата е опасана с венец, а дългото копие е пронизало ламя. Свети Георги Победоносец“.

На 6 май отбелязваме Гергьовден, един от най-големите български празници. Денят е изпълнен с много обичаи, свързани със здравето, земеделието и животновъдството. Според християнското му житие, Георги е бил славен военен стратег, умрял заради вярата си от меча на император Максимилиан. Българските легенди го представят като славен юнак, спасяващ девойка от змея от долната земя. Затова светията се свързва с храбростта на армията, която празнува на този ден.

На Гергьовден се събира цялото семейство, а на трапезата задължително при-

състват печеното агне и обредният гергьовски хляб. Добре е да има и агнешка дроб-сарма, млечни продукти, варено жито, зелен лук и пресен чесън, баница, винце. Обредният хляб и печеното агне се освещават, след което всички се веселят за здраве.

АГНЕШКО ЗА ГЕРГЬОВДЕН ОТ РЕСТОРАНТ „ОРЕШАКА“

Рецепта за крехко и сочно гергьовденско агнешко предлага любимият на казанлъчани и гостите на града ресторант „Орешака“. Тук всяка рецепта, приготвена от шеф готвачите, е с невероятен вкус и апетитен аромат, а удоволствието от храната и приятната атмосфера е повече от гарантирано.

Необходими продукти за 4 порции:

Месо от младо агне – 1.600 кг;
Сол – 5 грама;
Червен пипер – 30 грама;
Черен пипер – 5 грама;
Джоджен – 5 грама;
Брашно – 160 грама;
Кравето масло – 100 грама.

Време за приготвяне:
2 часа 15 минути

Начин на приготвяне:

Сухите подправки се смесват в отделна купа. Нарязаното на порции агнешко месо се овалва в тази смес и се подрежда в тавичка. Кравето масло се нарязва на кубчета и се поставя върху месото. Залива се с 1 чаена чаша – 250 мл, вода. Покрива се с алуминиево фолио и се пече във фурна на 180 градуса за 2 часа.

Ресторант „Орешака“ Ви пожелава добър апетит!

ОБНОВЕНИЙТ СТОЛ В ЗАВОД 1

Готвачите Тотьо Тотев и Слави Калчев са не само доказали се майстори в кулинарията, но винаги са усмихнати и приветливи към столуващите

260 души дневно се хранят общо за закуска и обяд в ремонтния и напълно обновен стол на Завод 1. Реновирането е цялостно, както на кухненския блок, така и на трапезарията. Столът бе открит в навечерието на Великденските празници тази година и предлага вкусна и питателна храна за работещите в структурата на завода. Обслужването се извършва от 6 души от звено „Обществено хранене“ на „Арсенал-2000“ АД с ръководител Йонка Велчева. Новата придобивка е част от мащабната социална политика, която осъществява ръководството на най-голямото машиностроително предприятие в България. Обновеният стол предлага много добри условия за работа на обслужващия персонал и комфортна обстановка за столуващите.

Ден на храбростта

6 май – денят на Свети Георги Победоносец, е официален празник в Република България, Ден на храбростта и празник на Българската армия. Денят на храбростта започва да се чества в Българската армия още с нейното създаване. Празникът е официално учреден на 9 януари 1880 г. от княз Александър I Батенберг. По-рано, на 1 януари, е учреден военният орден „За храброст“ – отличие, с което се удостояват извършилите подвизи на бойното поле. През 1946 г. традицията на празника е прекъсната, обявен е само за Ден на пастира. Като Ден на храбростта и на Българската армия е възстановен на 27 януари 1993 г. с постановление № 15 на Министерския съвет.

Най-представителната структура в Българската армия е Националната гвардейска част.

Има за цел да висомостта на България, на държавата и президента. Тя охранява държавния глава и повдига духа на армията и народа. Гвардията е един от символите на българската държава заедно със знамето, химна и герба на Републиката.

През 1879 г. княз Александър I Батенберг създава своята лична гвардия. На 12 юли 1879 г. е осъществен първият официален ескорт на български княз. Днес гвардията се нарича Национална гвардейска част и като структура е съставена на армейски полк. През 2001 г. Националната гвардейска част е утвърдена като представително военно формирование на Българската армия. Включва войскови единици за отдаване на военни почести и представителен духов оркестър. Националната гвардейска част извършва ритуала „Тържествена смяна на почетния караул пред Президентството“ за първи път на 5 ноември 2003 г. На всеки кръгъл час се сменя караулът пред Административната сграда на президента на Република България.

Гвардейската униформа е символ не само на самата армия, но и най-колеритната емблема на държавността. Българската

гвардейска униформа е създадена през 1883 г. и включва елементи от националната символика. Тя е най-красивата и най-пищната, вплетла в себе си националната символика. В нея са съчетани най-добрите елементи от хусарската униформа и от историческата традиция на българ-

ската държава.

Заслуга за създаването на гвардейската униформа имат първият български княз Александър I и командирът на Княжеския конвой Александър Мосолов. Създавайки първите рисунки на гвардейската униформа, те имат за модел предпочитаната униформа на най-авторитетната през XIX в. войска – конницата. От 1883 г. до днес гвардейската униформа, с малки изключения, остава непроменена.

Състои се от гвардейски калпак, мундир, тъмносин брич със сребърни кантове и черни ботуши с шпори. Съществува в два варианта – зимен и летен. Зимният вариант е мундир от малиновочервено сукно, украсен с бели сърмени орнаменти и сив гвардейски калпак, а летният – бяла куртка с червени орнаменти и бял гвардейски калпак. Мундирите и в двата варианта на офицерската униформа са богато украсени. Сребърните копчета, изработени във форма на овал, наподобяват хляба и така подчертават връзката със земята-хранилница.

Безспорно най-атрактивен в униформата е гвардейският калпак, украсен с „Александровската“ звезда и неизменното орлово перо – символ на гордия български дух.

През 1881 г. княз Александър I Батенберг учредява орден „Св. Александър“. От 1883 г. звездата на ордена „Св. Александър“ се поставя върху гвардейския калпак. Първоначално гвардейците от конвоя на княза, а след 1899 г. – и генералите от Българската армия, носят звездата на калпаците. От 2002 г. практиката да се носи „Александровска“ звезда вър-

ху гвардейските калпаци е възстановена с малки промени в символиката. Звездата има същата форма – осемлъчна, сребърна, но с изображение на български лъв върху националния трицвет в медальона. В пръстена е изписано „Национална гвардейска част“. И още нещо прави неповторима гвардейската униформа. Това са задължителните за офицера аксесоари – гвардейската сабя и лялунка / парадна офицерска паласка за барут/.

Красотата на гвардейската униформа впечатлява всички, а умението на българските майстори, вложено при изработката на отделните детайли, е оценено по достойнство на Лондонското изложение през 1907 година.

Страницата подготви Юлия Младенова

СЕМЕЙСТВО ХУДОЖНИЦИ АРАНЖИРА ФИРМЕННИЯ МУЗЕЙ

Казанлъшките творци Нела и Стефан Христови оставят частица от себе си в музей „Арсенал“

Да видиш красиво поддреден двор, с разцъфнали пролетни цветя – това е тържество за окото. Често такива гледки привличат погледа.

Но да видиш на стената под навеса до барбекюто Чудомировите нашенци, изрису-

Началото и по-нататък

И Нела, и Стефан започват в завода още през 1971 г. Интересното е това, че и двамата са работили в аранжирането на фирмения музей.

рисува Чудомировите герои – нали са емблематични за Казанлък. „Много „нашенци“ ми се наложи тогава да нарисувам. И го правех с голямо желание, – споделя Нела. – Нарисувах някои и за себе си“. Показва ми една от тях, която много си харесва. Към

Синовете

Една стара дърворезба ми показва творческото семейство. Запазена е до ден днешен къщи, годината е точно фиксирана – 1974. Паното е дело на Стефан и е посветено на раждането на втория им син – Мариан. Всичко като усещане, като емоция, е съхранено върху дърворезбата – радостта от новия живот в семейството, наздравичата, песните, свирнята и... бебето в люлката.

Малкият им син Мариан е завършил най-напред Художествената гимназия в Казанлък, а след това „Графичен дизайн“ в Художествената академия в София. Продължава обучението си в Германия, където също завършва „Дизайн“ в

Художествената академия в Потсдам. Успява да се реализира успешно и сега има там фирма, която се занимава с компютърен дизайн, предпечатна подготовка на списания, картички, плакати и др. Разбира се, вече с помощта на нова техника и внедрени нови технологии в тази област. Нела се смее: „Нищо не разбирам от това, което прави на компютъра, навремето всичко се правеше на ръка... То, всяко нещо с времето си, нали така?!“.

На видимо място във всекидневната е закачена дърворезба – дипломната работа на Петър, големият им син. Той най-напред е учил в Трявна, а след това завършва Художествената академия в София със специалност „Пространствено оформление“.

Завършва и Художествена академия в Австрия, където сега работи и продължава да твори. Показват ми и един австрийски вестник, в който цяла страница е отделена на Петър Христов, на неговите творби, на родната България и на родителите му. Това е голяма гордост за тях.

„Крушата не пада по-далече от дървото“, гласи стара народна мъдрост. В семейството на Нела и Стефан Христови тя важи в пълна сила.

Спомените

Много нещо са сътворили за тези години Нела и Стефан. Спомените им ги връщат назад в годините, когато сегашната рекламна зала на музей „Арсенал“ е била заседателна зала. В нея те са направили и самостоятелна семейна изложба. Някои може и да си спомнят...

Всеки е оставил частица от себе си. Някои неща изbled-

няват, морално остаряват, загубват се. Времето обаче не може да изтрие сътвореното. Така до ден днешен те ще си останат художниците, които са аранжирали фирмения музей на „Арсенал“ – единият при откриването му през 1974 г., а другият – при тематичната му и художествена актуализация през 1998 г.

вани 1:1 с оригинала – ето, това вече не се вижда всеки ден. До подписа на автора, поставен в долния десен ъгъл, се вижда и годината – 2000. Веднага привлича погледа и дърворезбата върху стар дънер. Пак в двора. До саморъчно изработен градински мини-шадраван със специални камъни, донесени от морето. Специално подбрани и аранжирани.

Домът

Той е на едно казанлъшко семейство, в което изобразителното и приложното изкуство са се превърнали в професия, призвание и хоби. И това личи, както от рисунката на стената в двора на къщата, така и вътре. То си е цяла картинна галерия. Най-много са картините на Нела – Недялка Колева Христова, но повечето я знаят просто като Нела. Слънчогледи – любимата ѝ тема. Картини с цветя, натюрморти и пак слънчогледи... Запазили са и някои творби на синовете си Петър и Мариан, които също са талантливи творци.

И на Стефан, и на Нела трудовият път минава през „Арсенал“. От „Арсенал“ започва и в „Арсенал“ завършва. Където и да са били на

ската зала през 1974 г. През същата година, месец октомври, е отворен за посещения Музей „Арсенал“.

Нела работи по актуализацията на историческата част в годините 1996-1998, а преди това и при аранжирането на рекламната зала. „Това не можехме да разполагаме с много. Времената бяха такива. Трябваше от нищо да направим нещо. Всеки фотос, всеки надпис, всяко нещо е преминало през ръцете ми – да се изреже, да се залепи. Къде да бъде поставено, как да бъде разположено. Всичко трябваше да се премисли. Работихме заедно с тогавашния директор Стефан Бозаджиев. След неговото пенсиониране довършихме със следващия, който пое неговата работа – Първолета Петкова...“, – смее се Нела. И ми намига дяволито.

Искам да върна и двамата назад във времето. В „Арсенал“ (тогава – Машиностроителен комбинат „Фр. Енгел“) са работили и много други художници. Основно са се изработвали табелки, пишели са се лозунги и плакати. За всяка манифестация все нови са се правели. Изработвали са се пана от различни материали. На тях най-вече Стефан им е бил майсторът.

ше дума за подарък на гости или за изпращане на някого – като подарък. Сега усещането е съвсем различно – рисувам за себе си... Рисувам и внучите си...“.

Спомня си, че е рисувала пак нашенци на стената на

Дърворезбата на Стефан

стола на завод 3. Познати са и казвали, че при всяко освежаване на стените, винаги са се старали да запазят тази рисунка. „Дали я има сега?“, чуди се художничката.

Стефан е по-голям майстор на пластиките, дърворезбата, на пана от кована мед и ламарина и релефни изображения върху мазилка. Тази техника се нарича „сграфито“. Обяснява ми как се на насят три слоя мазилки в различни цветове и фигури те се издълбават в мазилката. Такова пано са изработили с колежата си Рачо Трифонови през 1978 г. и още е запазено на фасадата на Управлението на строителното предприятие в „Арсенал“.

Нашенците на Нела

друго място, най-много и най-пълноценно са работили в казанлъшката оръжейница и тук са оставили най-много от себе си от това, което са създали.

Нела пак е рисувала картини. Тогава често са подарявали нейни картини на специални гости на предприятието – пейзажи, цветя, а най-често ѝ се налагало да

Уникалното пано на сградата на Строителното предприятие. Изработено от Стефан Христов и Рачо Трифонови - 1978 г.

Днес, след толкова време, вече остават повече спомените. Но те са ярки, незабравими. Колко неща са създали талантливите им ръце. А като си направят и равностметката от това, остават удовлетворени, защото са били и оценени. „За да създадеш някакво творение, независимо от техниката и материала, който се използва, се изискват талант, вдъхновение и много желание, – казва Стефан. – Талантът, освен да се открие, трябва и да се доразвива“. За тях това се явява печеливша комбинация.

Наследството

Сега радост им носят синовете, които по един или друг начин продължават по пътя на съвременното изкуство, защото си имат такива гени. И внучците – Артур и Матиас. Съжаляват само, че са толкова далеч и рядко ги виждат на живо.

Денят им е насочен към самите тях. Да помислят за здравето си, да се видят с приятели, да си подредят двора и къщата. В един дом все има какво да се майстори. На тази възраст и философията за живота се променя. А и след времето, изминало в пандемични ограничения, и след прекаран доста тежък КОВИД, какво да си мисли човек?! „Най-важното е здравето! За да оставиш нещо след себе си, за да не създаваш грижи на близките си, трябва да се грижиш за поддържане на прилично здравословно състояние. А ние сме създали не малко. Има какво да оставим след себе си“.

Първолета Петкова

ЦВЕТАН ЛАЗАРОВ

Създателят на българското самолетостроене – със следа и в Казанлък

В паметта на потомците той е известен като Професорът – на българското самолетостроене.

Проф. Цветан Лазаров (1896-1961) е най-големият и най-продуктивен български авиоконструктор и учен в областта на авиацията, първият ни авиоинженер и единственият българин със собствена серия от конструирани самолети – ДАР, КБ и ЛАЗ. Аббревиатурата LZ произлиза от инициалите му.

Основоположник е на научните аеродинамични изследвания в България. Най-известният му труд е „Реактивният двигател във въздухоплаването“, 1947. Автор е на 13 проекта за самолети, 1 – за хеликоптер, 1 – за безмоторен самолет. Работил е и в трите български самолетостроителни фирми, произвели над 1000 самолета, по нищо не отстъпващи на европейските: Държавната аеропланна работилница в Божурище, „Български Капрони“ в Казанлък и Държавната самолетна фабрика в Ловеч.

През 1961 г. е удостоен с Димитровска награда. На проф. Лазаров са кръстени булеварди в София и Пловдив, където името му носи и Професионална гимназия по механотехника. Разработки на инж. Лазаров са показани в Музея на авиацията край летище Пловдив.

Влюбен в техниката. Цветан Лазаров е роден в Плевен на 25 февруари 1896 г. в семейство на пощенски чиновник. От дете бил влюбен в техниката – интересувал се от двигатели с вътрешно горене и авиация. За да следи новостите, упорито учел руски и френски език. Завършва гимназия в родния си град. Още като ученик построил самолет-безмоторник, чийто качества изпитал в присъствието на стотици зрители.

На 16 г. става стажант-монтажор на старото софийско летище. Следват: юридически факултет, работа като журналист и Школата за запанни офицери в Княжево.

По време на Балканската война се включва като доброволец и работи като механик на летището край Мустафа паша, дн. Свиленград, където било базирано Първо аеропланно отделение. Именно там се заражда мечтата му да създаде машини, с които хората да летят. Участва и в Първата световна война, командва картесна рота на Южния фронт. Но любовта му към авиацията е толкова силна, че пише рапорт след рапорт с молба да бъде преместен в нея. И успява!

Образованието. През 1918 г. Цветан Лазаров завършва Аеропланното училище в Божурище. Службата му като летец е прекъсната през 1920 г., когато Ньойският договор оставя страната ни без авиация.

През 1922 г. постъпва във Вишето техническо училище в Шарлотенбург, Германия. Специализира леки двигатели с вътрешно горене и самолетостроене и работи в катедрата на проф. Хоф и в DVL – Германски изпитателен институт по въздухоплаване. Заради участието си в студентското антифашистко движение е лишен от държавна стипендия, давана му от българското правителство. Принуден е едновременно да учи и да работи като чертожник. Разболява се сериозно поради тежките условия, при които живее. През 1926 г. е вече дипломиран аероинженер – първият българин с тази специалност. Бил приет в заводите на „Юнкерс“ в Турция, но фирмата прекратила концесията си и той се завръща в България.

Божурище. Цветан Лазаров започва работа в конструкторския отдел на Държавната аеропланна работилница – ДАР, в Божурище, при немския инженер и пилот Херман Винтер – съветник на конструкторите, с когото се бил срещал в Германия. Там имало всичко – работилница, хангари, електростанция, жилища за работниците. До 1940 г. в ДАР са разработени 12 модела самолети, отделни и модификации. Младият авиоинженер Лазаров построява биплана „Дрангов“, безмоторен самолет с оригинална конструкция, кръстен на забележителния военачалник полк. Борис Дрангов. Първият, излязъл разработен от него, самолет е двуместният учебен ДАР-6, чийто първи полет е на 19 януари 1932 г. Въпреки суперлативите, самолетът – с интересни технологични решения, не влиза в серийно производство, но придобива популярност в английското списание Airplane и в годишника за авиация на генералния щаб на германската армия.

На летище Божурище Лазаров работи 6 години – като инженер-конструктор, началник на конструкторивната служба, аероинженер и началник на техническата служба. С идеята да превърне България в страна със собствено самолетостроене, той поставя началото на поредица от собствени конструкции учебни самолети. Проектирани са и са пуснати в серийно производство учебните самолети ДАР-6, ДАР-6А, ДАР-9 „Синигер“ и прототипът на ДАР-10А „Бекас“ – последният модел, конструиран в тази работилница. „А“ означава двигател „Алфа Ромео“. От модернизирания версия на ДАР-9 са произведени 48 самолета. След Втората световна война десет от тях са предадени на Югославия като репарации, а един и днес е в музея в Загреб.

В Казанлък. Цветан Лазаров продължава кариерата си като технически директор на самолетната фабрика „Български Капрони“ в Казанлък. Тук той работи 4 години. Заводът е финансиран от италианската авиостроителна компания „Капрони“. В българското предприятие, с мощности да се произвежда по един самолет на седмица, се изработват

основно учебно-тренировъчни самолети. Проектирани са и собствени модели – в зависимост от нуждите на авиацията. Лазаров преработва основно и пуска в серийно производство тренировъчните двуместни самолети от серията „Чучулига“.

„Български Капрони“ – 30-те години на 20 век

Интересна е историята на фабриката в Казанлък, чийто наследник е „Капрони“ АД. През 1926 г. е открито Аеропланно училище и летище към него. През 1927 г. чешката фирма „Аеро-Прага“ построява в покрайнините на града самолетна фабрика. Тя не получава държавни поръчки, а само местни, затова започва да изработва и монтира каросерии за автомобили „Шевролет“. Първите 3 автомобила са готови през 1928 г. Фабриката работи 3 години. През 1930 г. италианската фирма „Капрони“ я откупува и сключва 10-годишен концесионен договор с държавата за производството на самолети, вкл. безмоторни. Технически директор на фирмата, вече с името „Български Капрони“, е инж. Цветан Лазаров, а главен конструктор е златният медалист от Мичиганския университет инж. Кирил Петров. Първият самолет, произведен в Казанлък, е КБ-1, аналогичен на италианския „Капрони 100“. Машините са за учебни цели на училището в Казанлък. Произвеждат се КБ-3 – „Чучулиги“ с мощни двигатели, с метална конструкция, вместо с дървена, с крила от плат и дърво. За първ път е проектиран и конструиран боен разузнавателен самолет КБ-11 „Фазан“, снабден с фотоуредба, който участва в боевете за Македония и в Южна Сърбия. Извършен е и първият групов полет на десет машини от Казанлък до Божурище. През 1942 г. договарят изти-

ча и „Български Капрони“ става собственост на България под името Държавна самолетна фабрика – Казанлък. В производството преобладавал ръчният труд, нямало шаблони за малосерийно производство, липсвали машини. През 1945 г. страната ни е вече разоръжена. С масовизирането на въздушните спортове възниква необходимост от безмоторни самолети. Те се произвеждат във фабриката през 1950 г. През 1954 г. самолетното производство е преустановено. Произвеждат се зъболекарско оборудване, верижни машини, пневматични чукове, шевни машини „Шипка“, произведени са първият български трактор и първите български радиоапарати „Капрони“.

В Ловеч. След завръщането си в София Цветан Лазаров оглавява конструкторската работа в ДАР. Известно време работи и като полковник аероинженер в Пловдив. Опасността от въздушни нападения става причина за построяването на Държавна самолетна фабрика в Ловеч – последното българско самолетостроително предприятие, едно от най-модерните в Източния блок след 1944 г. Лазаров е едновременно и главен инженер, и главен конструктор на фабриката. По негови проекти и с участието на конструктори от ДСФ – Ловеч са разработени самолетите ДАР-10Ф. Изработени са 310 самолета Лаз-7 – най-масово произвежданият български самолет. За Полша са изнесени 100 броя, за Египет – 50. След преустановяването на самолетостроенето у нас фабриката се превалифицира в производство на мотоциклети и велосипеди.

Легендарните ЛАЗ. Периодът 1941-1954 г. в Ловеч е най-плотният за авиоконструктора. С него са свързани проектирането и производството на емблематичните самолети ЛАЗ, символът на българското самолетостроене.

През 1947 г. Лазаров създава първия напълно български серийен самолет Лаз-7, произведен в две серии – първата от 160 броя, а втората от 150 – тип Лаз-7М, с нов двигател, служил на българските ВВС до 1958 г. Лаз-7 е предназначен за обучение, тренировки и за високо спортно майсторство с изпълняване на фигури от висия пилотаж без ограничение. В Белград, в конурса, организиран от югославското въздухоплаване, инж. Лазаров печели второ място с новия си Лаз-7, първо е за домакинито. А авторът получава премия от 200 хил. динара.

Лаз-7М

През 1949 г. инж. Лазаров завършва проекта на първия летен пътнички самолет – четируместният Лаз-8, а след него създава и моделите Лаз-9, Лаз-10Х, Лаз-11 и Лаз-12. От българските ЛАЗ се интересували в Германия, дори поканили създателя им да

работи в самолетостроителните заводи „Месершмит“. Но той отказал.

ЛАЗ са последните, конструирани от проф. инж. Цветан Лазаров и последните серийно произведени самолети у нас.

Името ЛАЗ. Кръстник на самолетите ЛАЗ е авиоконструкторът Даньо Йотов. Преди представянето в Белград той се сетил, че машината няма име. Взел лист чертожна хартия и помолил Лазаров да се разпише с едри букви върху листа. После със заводския фотограф направили увеличен шаблон от началните букви и през него изпръскали с червена боя върху носовите ламарини „Лаз“ и цифрата 7 – от 1947 година.

Абревиатурата LZ, произлиза от инициалите на професора, се ползва за код за разпознаване на българските полети в Международната организация за гражданска авиация. По-късно това съкращение се ползва и от българските радиолобители за обозначаване на националната им принадлежност. LZ е име и на българска популярна попгрупа, както и на българската марка аерошоколади LZ.

Преподавателската и научната дейност. От 1929 до 1931 г. Цветан Лазаров е лектор по моторно дело и теория на летенето във Военното училище, дн. Военна академия „Георги Раковски“. През 1948 г. става професор, а от 1949 г. до 1954 г. оглавява Катедрата по самолетостроене при Държавната политехника, по-късно ВМЕИ. След това е началник на Техническата авиационна катедра във

Военно-техническата академия. Наред с преподавателската си работа продължава разработките си на модификации на ЛАЗ.

Проф. Лазаров е основоположник на научните аеродинамични изследвания у нас. Основните области на научната му и преподавателска дейност са: аеродинамика на самолета, самолетостроителни материали, конструиране, проектиране и изпитване на летателни апарати. Под негово ръководство израстват 127 изключително способни авиоинженери.

Неосъществената мечта. Проф. Лазаров вярвал, че самолетостроителната ни промишленост има бъдеще и че скоро ще бъде възстановена. Затова продължавал да работи по свои проекти на самолети, българско производство.

Мечтата на талантливия конструктор – да види България до световните лидери в самолетостроенето, остава неосъществена. Той умира внезапно на 13 януари 1961 г., на 65 години. На работната маса в дома му е намерен незавършеният проект на двуместния Лаз-14 – първият български учебен самолет с реактивен двигател.

Мария Рашкова
Използвани са публикации на автори от Музея на авиацията и Националния политехнически музей

Издателски съвет: Николай Ибушев, Янко Запрянов, Цветан Шиков, Добрин Драгнев. **Редколегия:** Юлия Младенова – гл. редактор, Диана Нейчева, Мария Рашкова, Димитър Бахчеванов, Мария Пискова, Искра Буюклиева, Венко Юнаков. *Със съдействието на КНСБ и КТ „Подкрепа“ в „Арсенал“ АД.*

За връзка с редакторите на „Трибуна Арсенал“: e-mail: tribuna.arsenal@gmail.com; Юлия Младенова: 0882 98 70 14, e-mail: julia_mladenova@abv.bg, Диана Рамналиева, e-mail: diana_gamnalieva@abv.bg; Мария Рашкова: 0882 98 70 12, Димитър Бахчеванов: 0888 21 01 00